

Takva »revizija« posljedica je onoga što sam rekao u početku, naime, da je — s gledišta stupanja razvoja materijalnih proizvodnih snaga, s gledišta kulturne, idejne i političke svijesti, s gledišta naslijeđa, s gledišta međunarodnih odnosa; jednom riječju s gledišta ukupnog društvenog bića Jugoslavije — naše društvo bilo otvoreno za »sklizanje« čas u pravcu jačanja nekih elemenata birokratizma, čas u pravcu jačanja nekih elemenata liberalizma. Odnos snaga dovodio je živi društveni proces nužno do toga da su se morale češće vršiti, da tako kažem, stvaralačke »revizije« i Kardelj je, mislim, baš karakterističan po tome što je vršio te »revizije«, naravno, držeći se osnovnog pravca od početka pripreme revolucije do kraja života.

Ovim kratkim osvrtom želio sam zapravo ukazati na potrebu da se utvrdi Kardeljeva magistralna orijentacija — djelo i misao — a zatim u taj kontekst staviti njegov odnos i doprinos razmatranju problema odbrane i zaštite društva i njegovih vrijednosti.

IVAN DOLNIČAR

Teoretičar i praktičar

Dve stvari, po mojem mišljenju, moraju biti prisutne u ovoj raspravi.

Prvo, kada je reč o opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti, Kardelj nije bio samo teoretičar i mislilac već i izuzetan praktičar. U vezi s tim mislim da treba menjati i naziv ovog razgovora u: »Doprinos Edvarda Kardelja teoriji i praksi opštenarodne odbrane i društvene samozaštite«. Naime, ja sam u poslednje vreme pročitao obilje materijala iz jednog dela zaostavštine Edvarda Kardelja (radova, članaka, uputstava, izveštaja itd.). Taj materijal se priprema za knjigu pod radnim naslovom »Pogledi na revoluciju, rat i odbranu zemlje«. Pored dubokih analitičkih, rekao bih, teorijskih rasprava, tu ima i veoma praktičnih rešenja i uputstava koja daje bilo kao član Politbiroa CK KPJ ili kao član Vrhovnog štaba NOV i POJ.

Na primer, komandanta bataljona Zapadnodolenjskog odreda orijentiše kako da bataljon borbeno osposobi i kako sa bataljonom da izvodi oružane i druge vidove akcija. Ima tu stvari koje su tada

ogromno značile za razvoj taktike partizanske vojske u Sloveniji i još uvek su veoma aktuelne za današnju borbenu izgradnju, posebno jedinica teritorijalne odbrane. Zatim uputstva koja daje Pokrajinskom komitetu KPS za Primorsku za organizovanje Osvobodilne fronte i narodnooslobodilačkog pokreta na tom području i posebno za organizovanje partizanske vojske i opšte vojne aktivnosti. Isto tako, uputstvo koje daje Pokrajinskom komitetu KPS za Gorenjsku o metodima vojne mobilizacije, organizovanje partizanske vojske i izvođenje oružanih akcija u uslovima nemačke okupacije, gde su prilike bile znatno drugačije nego u ljubljanskoj pokrajini, koja je bila pod okupacijom Italijana.

Veoma je poučno pismo koje juna 1943. godine upućuje iz Hrvatske Centralnom komitetu KPS o političko-partijskim i vojno-organizacionim iskustvima centralnih rukovodećih tela Hrvatske koja korisno mogu poslužiti Centralnom komitetu KP i Glavnom štabu NOV i PO Slovenije.

Na putu iz Slovenije za Vrhovni štab NOV i PO Jugoslavije zadržava se izvesno vreme u CK KP i Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske. Tu proučava dokle se došlo u organizovanju Glavnog štaba, u pogledu rukovođenja oružanom borbom na području Hrvatske, u organizovanju partizanskih jedinica, odnosno Narodnooslobodilačke vojske itd. Pri tome kritički analizira rešenja koja su postojala u Sloveniji i upućuje na bolja rešenja do kojih su došli drugovi u Hrvatskoj. Zatim konkretno razrađuje organizaciju Glavnog štaba, koju preporučuje da se prihvati u Sloveniji.

Ima veoma mnogo takvih i sličnih primera gde se Kardelj upuštao u vrlo praktične stvari organizovanja opštenarodnog pokreta, organizovanja i razvoja vojske, rada štabova, izvođenja vojnih akcija itd.

Sem toga, Kardelj je od osnivanja sve do svoje smrti bio član Saveta za narodnu odbranu SFRJ. Iz arhiva tog Saveta vidi se koliko je drug Kardelj neposredno dopriniosio ne samo radu Saveta nego i razvoju naše oružane sile od rata naovamo i izradi koncepta opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. U njegovim istupanjima su iznošena veoma konkretna rešenja. On je znalački ulazio u najosetljivija pitanja odbrambene i vojne politike. Njegov izuzetan doprinos ogleda se u realističkom prilazu procenama vojnopolitičkih kretanja u svetu, procenama vojnopolitičkog položaja i bezbednosti naše zemlje i u izvlačenju konsekvenci za našu odbrambenu i vojnu politiku.

Naveo sam nekoliko primera, ali već to daje za pravo, kada se govori o doprinosu Edvarda Kardelja opštenarodnoj odbrani i druš-

tvenoj samozaštiti, da se mora naglašavati i njegov praktičan doprinos, kao i njegova izuzetna sposobnost da svoje teorijske pogledе pretvara u praktična rešenja. U tome je njegova veličina kao stvaralačkog marksiste.

Drugo, tačno je da Edvard Kardelj nije celovito pisao o opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti.

Međutim, to ne znači da nije imao izgrađen celovit pogled na te dve društvene funkcije. Naprotiv, imao je veoma izgrađen pogled i jasan koncept opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. To se vidi u njegovim radovima. U poznatoj studiji »Razvoj slovenačkog nacionalnog pitanja«, u zapaženom radu »Fašizam«, koji je napisao 1934. godine, pa preko knjiga, studija, članaka, izveštaja i dr. o razvoju narodnooslobodilačkog pokreta i rasprava u Savetu za narodnu odbranu u posleratnom periodu do posebnih razgovora sa grupom starešina u SSNO 1977. godine o teritorijalnoj odbrani i poslednjeg razgovora koji smo imali s njim u Ljubljani aprila 1978. godine o opštenarodnoj odbrani i društvenoj samozaštiti.

U poslednjem razgovoru s nama Edvard Kardelj je, polazeći od svega što je dao u svojoj studiji o razvoju političkog sistema, razvijao svoje misli o ostvarivanju koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite kao jedinstvenog mehanizma u zaštiti ustavnog poretka i odbrani zemlje od spoljne agresije. I ovo što je posle nastalo i što figurira kao političkodoktrinarni dokumenat koji su Savet za narodnu odbranu i Savezni savet za zaštitu ustavnog poretka usvojili decembra prošle godine u stvari predstavlja suštinu Kardeljeve ideje. On je u razgovoru s nama razrađivao ideju o obrazovanju komiteta za odbranu i samozaštitu.

Vraćajući se unatrag, u predratni period, razrađivao je iskustva iz tog perioda o organizovanju vojnih komiteta pri rukovodstvima Partije, koji su zatim u vreme ustanka prerasli u vojne komande, u glavne štabove, štabove odreda itd. U njima je Partija imala svoju rukovodeću ulogu. Polazeći od tih iskustava i varijanti rata u kojima bi se mogla naći Jugoslavija u slučaju oružane agresije, analizira i razrađuje najtežu moguću varijantu u kojoj se može očekivati onemogućavanje normalnog funkcionisanja pojedinih državnih struktura i čitavog političkog sistema. Za takve sasvim realne i moguće situacije moramo biti unapred organizovani i tako pripremljeni da bude obezbeđen kontinuitet borbe i otpora i obnavljanje svega što bi moglo biti razoreno, odnosno onemogućeno u svojoj funkciji. I upravo kroz tu razradu došao je do potrebe obrazovanja komiteta za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu, usmeravanih i rukovđenih od strane Saveza komunista.

Kad se gleda sve to, počev od njegovih radova pre rata, pa u ratu i revoluciji i posle rata, vidi se kako je Kardelj imao veoma jasan koncept i jasne poglede na razvoj opštenarodne odbrane i društvene samozaštite kao društvenih funkcija, kako je išao za tim da se te dve funkcije sve više objedinjuju u smislu stvaranja jedinstvenog zaštitno-odbrambenog mehanizma društva, koji bi funkcionisao u svim uslovima u miru i u eventualnom ratu.

Imajući sve to u vidu može se zaključiti da je doprinos Edvarda Kardelja ne samo teoriji već i praksi opštenarodne odbrane i društvene samozaštite bio ogroman.

FABIJAN TRGO

Stvaralaštvo Edvarda Kardelja u koncipiranju strategije NOR-a

Stvaralaštvo Edvarda Kardelja u koncipiranju strategije narodnooslobodilačkog rata predstavlja kreaciju marksističkog teoretičara i revolucionara koji je znao da respektira sve konkretne okolnosti i za koga je revolucija bila »suštinski momenat marksizma« (Đ. Lukač). Kad govorimo o njegovom djelu u oblasti strategije NOR-a, prije svega treba imati na umu da je riječ o stvaralaštvu prvog suradnika vođe ustanka i revolucije druga Tita, koji je sa velikim uvažavanjem primao Kardeljeve analize, razmatranja, prijedloge, stavove i ocjene kojima je Kardelj ogromno doprinio utvrđivanju generalne linije Komunističke partije Jugoslavije.

Da bi se razumjelo stvaralaštvo Edvarda Kardelja u cjelini, posebno njegov doprinos u koncipiranju strategije narodnooslobodilačkog rata, treba se podsjetiti na njegovo revolucionarno djelovanje izraženo u neumornom partijskom radu u godinama uoči i na početku drugog svjetskog rata. Riječ je, naime, o periodu koji predstavlja početak historijske prekretnice u kojoj je KPJ izrazila i u praksi dosljedno sprovodila antifašističku orijentaciju, smatrajući borbu protiv fašizma historijskom nužnošću. Tu tezu E. Kardelj je iznio u nizu svojih pisanih radova, između ostalog i u djelu »Razvoj slovenačkog nacionalnog pitanja«. U odeljku »Pod pritiskom fašističke ekspanzije« Kardelj pledira za obranu zemlje od nastupajuće